

praksi kao i u visokoškolskim ustanovama koje obrazuju buduće odgajatelje, učitelje i nastavnike glazbe. Unatoč znanstvenom pristupu, otvorena je i prema širem čitateljstvu, pa i prema onima koji posjeduju tek opća glazbena znanja. Teme koje se obrađuju bit će zasigurno poticajno štivo i za psihologe, znanstvenike, istraživače različitih područja koji se zanimaju za fenomen slušanja glazbe. Jedan od najvažnijih razloga zbog kojeg monografija treba biti vidljiva i prepoznata od šire javnosti jest njezin potencijalni utjecaj na kreatore novih nastavnih planova i programa. Tri su autorice u svojoj studiji zorno predstavile kako višemodalnim pristupom slušanju kognitivne i intuitivne spoznaje mogu potaknuti imaginaciju te prepoznavanje emocija u glazbi i emocionalnog doživljaja. Rezultati istraživanja potvrdili su prednosti spoznajno-emocionalnog pristupa te njegov prinos smislenom poimanju glazbe i osiguravanje dugoročnog poticaja u oblikovanju mlade osobe u skladu s humanističkim vrijednostima. Praktičarima, odnosno svima kojima je glazbena nastava poziv, ova će studija zasigurno proširiti vidokruge i ponukati ih na razmišljanja o drugačijem, manje krutom i zanimljivijem transferu glazbenih znanja. U njoj će pronaći vrijedan teorijski oslonac kojime će nadgraditi dosadašnja znanja te im pružiti čvrstu i pouzdanu metodičku podršku u osuvremenjivanju nastave.

Lada Duraković

Kirsti Lonka

Fenomenalno učenje iz Finske

Zagreb: Naklada Ljevak, 2020.

Finska je jedna od zemalja s najboljim obrazovnim sustavom u svijetu, a u prilog toj činjenici ne ide samo to što učenici iz Finske ostvaruju izvanredne rezultate na međunarodnim standardiziranim testovima nego i to što je učiteljski posao jedan od najpoželjnijih poslova u Finskoj. Možemo reći da Finska već godinama održava kulturu kvalitetnog obrazovanja i upravo o tome progovara knjiga *Fenomenalno učenje iz Finske* autorice Kirsti Lonka. Autorica je sveučilišna profesorica psihologije obrazovanja na Sveučilištu u Helsinkiju, a spomenutu knjigu prvi put je objavila 2018. godine. Knjiga je u hrvatskom izdanju objavljena 2020. godine, a čitateljima nudi pregršt sadržaja koji su relevantni za suvremeno obrazovanje. Knjiga se pretežito fokusira na sedam kompetencija koje će učenicima osigurati stjecanje vještina potrebnih za život u 21. stoljeću. Osim spomenutih sedam kompetencija autorica veliku pažnju pridaje učenju utemeljenom na fenomenima koje polazi od jedne zdravorazumske pretpostavke, a to je da školsko znanje mora biti povezano sa stvarnim problemima koji nas okružuju. Također, važno je spomenuti kako knjiga obiluje zanimljivim popratnim sadržajem kao što su crtice iz osobnog života autorice te intervju s različitim stručnjacima na području odgoja i obrazovanja. Osim mnogo-

brojnih intervju a u knjizi se navode i različiti zanimljivi projekti koji nude nove pristupe u rješavanju pedagoških problema kao što su primjerice integriranje umjetničkog odgoja i tehnologije ili pak razvijanje kreativnih i komunikacijskih vještina kroz primjenu različitih inovativnih metoda poučavanja.

Autorica knjigu započinje kratkim osvrtom na povijesni i kulturni razvitak Finske kako bi čitatelju naznačila kontekst unutar kojeg se razvija finski obrazovni sustav. Autorica izdvaja kako je Finsku proteklih stoljeća karakterizirala povezanost države i akademske zajednice, što je utjecalo na to da obrazovanje i pismenost postanu iznimno cijenjeni u finskom društvu. Najznačajniji događaj u finskoj obrazovnoj povijesti odvija se 1860-ih godina kada se uspostavlja osnovno školstvo za sve učenike, a ujedno se u to vrijeme osniva i viša škola za obrazovanje učitelja. Danas se finski obrazovni sustav u potpunosti oslanja na visokoobrazovne učitelje koji imaju veliku razinu autonomije u svome radu, a osim stručnih nastavnika Finska se izdvaja po tome što je zabranila naplaćivanje školovanja, što znači da je u Finskoj obrazovanje besplatno za sve učenike neovisno o podrijetlu i socioekonomskom statusu. Naime, školovanje svakog učenika financira lokalna zajednica, a osim besplatnih udžbenika osiguran je i besplatan obrok. Međutim, i zemljama koje imaju visoki obrazovni standard potrebne su promjene jer kako autorica navodi: »ako se ne razvijaš, počet ćeš

kliziti unatrag« (str. 14). Društveni procesi kao što su globalizacija, digitalizacija i automatizacija iziskuju i od najboljih obrazovnih sustava reforme koje će učenicima ponuditi kompetencije za život u svijetu nepredvidivih promjena. Upravo iz tog razloga autorica u središte knjige postavlja sedam kompetencija koje je propisao finski nacionalni kurikulum 2014. godine: 1) *misлити i učiti kako učiti*, 2) *kulturalne kompetencije, interakcija i samoizražavanje*, 3) *briga o sebi i upravljanje svakodnevnim životom*, 4) *višestruka pismenost*, 5) *informacijske i komunikacijske tehnologije*, 6) *vještine za rad i poduzetništvo*, 7) *utjecaj na izgradnju održive budućnosti i sudjelovanje u njoj*. Ove kompetencije trebaju učenicima pružiti novi način promišljanja i zaključivanja o svijetu koji se kreće prema »globalnom bankrotu istine« (str. 62).

Prva kompetencija *učiti kako učiti* naglašava kako su vještine mišljenja ključne za osobni i društveni razvoj. Autorica polazi od pretpostavke kako živimo u dobu u kojemu postaje izazovno razlikovati istinite od lažnih informacija te je zato nužno mlade ljude poticati na istraživačko učenje (ili učenje propitivanjem). Istraživačko učenje teži tome da se tradicionalna uloga učenika kao konzumenta znanja zamijeni ulogom oblikovatelja znanja, to znači da učenici sami preuzimaju odgovornost za svoj osobni razvoj. Istraživačko učenje odvija se tako da učenici u skupinama postavljaju niz pitanja koja usmjeravaju njihov proces učenja, pri čemu ujedno

odlučuju o podijeli uloga, ciljevima i načinima vrednovanja. Ovakav tip učenja trebao bi najviše pridonijeti razvoju kritičkog mišljenja kojeg autorica opisuje kao glavno sredstvo vrednovanja vlastitih mišljenja i stavova, ali jednako tako i kao sredstvo za procjenu vjerodostojnosti informacija. Dakle, kod kompetencije *učiti kako učiti* cilj je razviti i osnažiti metakognitivne sposobnosti učenika. Međutim, to nije lagan posao za nastavnika, zato profesorica Lonka ističe kako je ključno izgraditi sigurno okruženje u kojemu će učenici razviti osjećaj samopouzdanja. Ovdje se autorica referira na nedavna istraživanja koja su ukazala kako je »uvjerenje u vlastitu samoeфикаsnost« presudno za uspješno učenje (str. 79). Dakle, učenici kroz pozitivna iskustva u učionici moraju steći povjerenje u vlastite sposobnosti koje će ih dalje voditi u razvijanju ostalih kompetencija.

Druga kompetencija obuhvaća socijalne i emocionalne vještine koje postaju sve važnija komponenta za uspjeh u školi, ali jednako tako i na tržištu rada gdje se kreativno rješavanje problema i rad u skupinama sve više cijeni. Gledajući iz te perspektive autorica smatra kako je socijalno i emocionalno učenje glavni element obrazovanja jer tako učenici stječu ne samo vještine potrebne da bi bili kompetentni na tržištu rada nego i vještine koje ih čine boljim osobama. U prvom redu radi se o vještini samokontrole vlastitih emocija i vještini slušanja. Naime, kao psihologinja autorica ističe kako emocije imaju iz-

ravan utjecaj na motivaciju za učenje jer emocije »usmjeravaju našu pozornost i pamćenje« (str. 48). Ponekad će emocije potaknuti učenika da razvije interes za neki sadržaj, a ponekad će emocije imati suprotan učinak. Zato je prema autorici izrazito važno da učenici uspješno vrše samoregulaciju vlastitih želja i emocija, jer bez samokontrole teško je ostvariti postavljene ciljeve. Osim vještine samokontrole za autoricu je od izuzetne važnosti vještina slušanja koja pomaže u razvoju empatije i društvene svijesti uopće. Međutim, stjecanje socijalnih i emocionalnih vještina nije važno samo za učenike nego i za nastavnike. Ovdje se autorica poziva na istraživanja koja su pokazala kako nastavnici nakon pohađanja radionice socijalnih i emocionalnih vještina pokazuju veću spremnost u rješavanju problema učenika, umjesto da im samo ponude savjet. Korisno je spomenuti kako se u dodatnom sadržaju čitatelje upućuje na međunarodne programe socijalnih i emocionalnih vještina za učitelje kao što su *Gordon's Teacher Effectiveness Training* i program *Lions Quest*.

Briga o sebi i upravljanje svakodnevnim životom treća je kompetencija koju je propisao finski nacionalni kurikulum. Prema autorici vještine potrebne za izvršavanje svakodnevnih životnih zadataka i briga o sebi nužne su kako bi osoba postala samostalnim građaninom. Zato autorica ističe kako je važno kod učenika razvijati svijest o vlastitim potrošačkim navikama, ali isto tako učenike treba

poučiti kako upravljati vlastitim vremenom kroz planiranje aktivnosti i analizu dnevnih rutina. Osim spomenutih vještina autorica ističe i vještinu samoregulacije u digitalnom dobu gdje je od presudne važnosti djecu upoznati s problemima pretjeranog korištenja mobilnih uređaja i opasnostima kojima se izlažu na internetu.

Višestruka pismenost predstavlja četvrtu kompetenciju koja treba učenicima »pomoći istražiti, primijeniti, urediti, prenijeti i izložiti informacije pomoću različitih medija i platformi« (str. 118). Višestruka pismenost važan je čimbenik u obrazovanju učenika jer potiče kreativno i kritičko promišljanje, ali isto tako uključuje i etičke i estetičke ciljeve. Uz višestruku pismenost veže se *informacijsko komunikacijska tehnologija* kao peta kompetencija koja učenike treba pripremiti za život u digitalnom dobu, jer kako navodi autorica:

»Ljudi koji ne posjeduju vještine služenja informacijskom i komunikacijskom tehnologijom postaju društveni izopčeni.« (str. 134)

Jedan od problema koje locira profesorica Lonka je taj što su učenici najčešće korisnici gotovih tehnologija, to znači da vrlo malen broj mladih posjeduje napredne digitalne vještine koje će im pomoći u kreiranju novih znanja i sadržaja. Kao rješenje ovog problema autorica predlaže implementaciju računalno potpomognuto suradničkog učenja te poticanje učenika na uređivanje, povezivanje i programiranje podataka. Još jedan izazov s kojim se suočavaju mladi je

odgovorno i sigurno služenje tehnologijom. Naime, većina mladih nije upoznata s rizicima kojima se izlažu na internetu, zato autorica poziva škole da preuzmu odgovornost za educiranje učenika o prikladnom i sigurnom načinu sudjelovanja u virtualnom svijetu.

Šesta kompetencija usmjerena je na razvijanje vještina za rad i poduzetništvo koje će učenike pripremiti za svijet rada i u njima probuditi poduzetnički duh. Glavni cilj ove kompetencije je kod učenika razviti agilnost, fleksibilnost i sigurnost u vlastite sposobnosti, jer kako ističe autorica:

»Predviđanje budućnosti predstavlja izazov jer je trenutna globalna situacija prilično turbulentna. Namjera je finskog nacionalnog kurikuluma stoga učenike pripremiti za nesigurnosti.« (str. 156)

Sedma i posljednja kompetencija odnosi se na aktivno sudjelovanje djece i mladih u izgradnji održive budućnosti. Prvi korak u razvijanju ove kompetencije jest da učenici osjete kako su dio društva i zajednice, a to se postiže kroz uključivanje učenika u oblikovanje njihovog školskog okružja ili poticanjem na volonterski rad. Autorica ovdje kao osobito važnu temu izdvaja zaštitu okoliša. Naime, finske škole nastoje kod učenika njegovati individualnu povezanost s prirodom tako da su pojedini nastavni satovi posvećeni klimatskim promjenama i drugim ekološkim problemima.

Posljednji dio knjige autorica posvećuje *učenju utemeljenom na feno-*

menima koje nastoji povezati školsko znanje sa stvarnim problemima. Naime, riječ je o holističkom pristupu učenju koje polazi od pojedinog fenomena da bi se potom postepeno proširio i obuhvatio znanja iz različitih disciplina. Ono po čemu se ovaj tip učenja izdvaja od drugih je to što učenici sami odabiru i definiraju fenomene koje žele proučavati, da bi se kroz kreativno mišljenje i osobno iskustvo uzdigli do novih oblika mišljenja. Na taj način znanje koje učenici stječu ne dijeli se na pojedinačne discipline nego se razvija interdisciplinarni sustav znanja i vještina koji potiče razvoj prethodno spomenutih sedam kompetencija. Ovakav tip učenja prije svega je kreativan proces pa je teško govoriti o unaprijed definiranoj strukturi izvođenja, ipak autorica čitateljima nudi nekoliko korisnih savjeta kako strukturirati uspješan proces učenja utemeljenog na fenomenima.

Knjiga *Fenomenalno učenje iz Finske* uspješno detektira većinu izazova s kojim se suočava suvremeno obrazovanje. Međutim, knjiga ne postavlja samo uspješnu dijagnozu nego također nastoji ponuditi konkretne savjete, smjernice i metode koje će pomoći roditeljima i nastavnicima u odgoju i obrazovanju djece za 21. stoljeće. Naime, neprestane društvene i tehnološke promjene zahtijevaju korjenite reforme ne samo u sustavu obrazovanja nego i u načinu razmišljanja nastavnika, roditelja i učenika. Tradicionalne uloge učenika i nastavnika poprimaju novu dimen-

ziju, a stjecanje novih kompetencija i vještina postaje nužan preduvjet da bi se postalo odgovoran i samostalan član zajednice. Zato je ova knjiga možda i najprikladnija za sve nastavnike i odgajatelje koji će se suočiti (ako već i nisu) s istim izazovima i problemima koje navodi profesorica Lonka. Naposljetku, možemo dodati kako knjiga *Fenomenalno učenje iz Finske* s potpunim pravom nosi ovaj naslov, jer knjiga čitateljima doista nudi uvid u jedan fenomenalan obrazovni sustav koji tek treba zaživjeti u svom punom sjaju.

Karlo Karija